ՈՅԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ
ՏԱՐՎԱՑ ՎԱՐՁԸ 3 ՌՈՒԲԼԻ.
ոկտեմբ. 1-ից մինչև նոյեմբ. 1-ը 85 կ.
ացէն փոխելու համար պէտք է ուղար-
լ նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամակա-
նիշ. ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկող-
ների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերա-
բերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.
րել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողա-
ով.
Յայտարարութիւնների յայտարարութիւնները
нтральная Контора Объявленій Торгов.
Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Пе-
ршальковская, 130, Վիլնօյում Большая,

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ՏԵՄԲԵՐԻ 15-ԻՆ
ԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
յացնէ
ղբերգութիւն ՍՈՓՈԿԼԷՍԻ
ՐՔԱՅ
ածով !
çaise-ի միջամտութեամբ.
երգչախումբը:
ճիշդ ժամը 8-ին:
ին Հայոց Դրամատ. Ընկերութեան ան-
դամները:
ն անգամ «ՄԱՆՐ ԵՐԱԶ»—Լ. Քալանթարի.
Ռեժիսսեօր՝ Ա. ԱՐՄԷՆԵԱՆ
765. 2—1

Ծ ՏՕՆԸ
ՐԱԶԻ» հրատապ № 10 նուիր-
Յ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 400
հոկտեմբերի 10-ը բաժանոր-
ս տեսնելուց յետոյ 3 րոպէ:
ЗЪ".
26. 6—6
[illegible]

Օ-ամեակների առթիվ Կովկասի Հայոց Բարեգործակ. Ընկերութեան Խորհուրդը
„Սուրբ Մեսրոպ" գիրքը՝ հեղ. ԼԷՕԻ, էջ
րհածախսով 65 կ. Դպրոցներին, հիմնար-
ոց.
Խորհրդի վրա: Արժէքը կարելի է ուղար-
лисъ, Абасъ-Абадская пл. д. № 7.
758. 2—2

մատենագրութեան և պաշտօնագրութիւնների մէջ և թէ դպրոցական կրթութեան ասպարէզում ու ազգային հաստատութիւնների փոխադարձ յարաբերութիւնների մէջ։

Մտքի, փիլիսոփայութեան, գաղափարների հոսանքը, որ գրերի միջոցով մտաւ յունական, ասորական և ապա եւրոպական մտաւոր աշխարհներից, չը թողեց, որ խաւար մարի հայութեան մէջ գիտակցութեան լոյսը, գաղափարական հուրը։

Անցան դարեր, մեռան մարդիկ, բայց մատենագրութիւնը թողեց մեզ համար աւանդութիւններ նախնի գործողների և նրանց տենչերի մասին։

Տառապանքի և սարսափի դարերում անկարելի էր շատ բան զարգացնել հայ մատենագրութեան ասպարէզում. բայց այն, ինչ կարողացաւ դիմանալ և մընալ, ապացոյց է մարդկային հոգու անընկճելիութեան և յաւիտենական յոյսերի զօրութեան։

Հայութիւնը գրկաբաց կերպով ընդունեց և մի ուրիշ կարևոր գիւտ. Դա տպագրութեան ներմուծումն էր հայ գրչութեան մէջ. Տպագրութիւնը, որ մեր ժամանակի ամենազօրաւոր գործօններից մէկն է նորագոյն մարդկութեան հասարակական կեանքում, մուտք գործեց մեր իրականութեան մէջ չորս դար առաջ և սկիզբը դրեց հայ տպագրական գործին մեզանում։

Ողջունելով երկու յոբելեանները, մենք մի ջերմ իղձ և անձկալի փափագ ունենք, որ գրերի գիւտին և տպագրութեանը վերապահված խոշոր վերանորոգիչ զօրութիւնը տայ հայութեանը այն արգասաւոր արդիւնքները, որոնցով այնքան ճոխ է, բարգաւաճ և հըզօր ներկայ դարի լուսաւոր մարդկութիւնը։

Ա. Քալանթար

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՏՕՆԸ

Այսօր, 1500 երկար և ձիգ տարիներ են անցնում այն թւականից, երբ հայոց եկեղեցու և ժողովրդի մի արժանաւոր զաւակը, Տարօն գաւառի Հացիկ գիւղում ծնված, Մաշտոց և յետոյ Մեսրոպ կոչված, հիմն դրեց հայ ազգի քրիստոնէական շրջանի քաղաքակրթութեան, հնարելով կամ, աւելի ճիշդն ասած, կատարելագործելով մի այլ նշանաւոր եկեղեցականի՝ Հայաստանի մեծ հայրապետ ս. Սահակ Պարթևի աջակցութեամբ, հայկական այբուբենը կամ գրերը։ Այդ նշանաւոր գիւտի առաջին հետևանքն այն եղաւ, որ նա ազգայնացրեց, հայացրեց քրիստոնէական կրօնը և եկեղեցին, հնարաւորութիւն տալով ժողովրդին լսել և կարդալ իր մայրենի բարբառով ժամասացութիւնը. իսկ երկրորդ հետևանքն այն եղաւ, որ նա ստեղծեց հայկական գրականութիւն և այդ գրականութեան ոսկեդարը։ Այդ գիւտը դասեց հայ ազգը նորից քաղաքակրթված ազգերի շարքում և իրաւունք տուեց հայ ժողովրդին պարծենալ, որ այն ժամանակ, երբ երկրագնդի այսօրվայ ամենաքաղաքակիրթ ազգերը ընկղմված էին խորին բարբարոսութեան և տգիտութեան մէջ, ինքը՝ հայ ազգը քաղաքակրթական ույժ էր հանդիսանում 1500 տարի առաջ Ասիայում։

Ի հարկէ դժուար է հաստատապէս և անդառնալի կերպով պնդել, թէ հայ գրերի գիւտը տեղի է ունեցել ճիշդ 412 թ. Քրիստոսից յետոյ, քանի որ գիտութեան մինչև այժմ մեզ տուած տեղեկութիւնները անզօր են ընդունել այդ թւականը իբրև վերջնական, քանի որ կան բանասէրներ և քննադատներ, որոնք դեռ ապացուցված չեն համարում, թէ V դարի սկզբին է տեղի ունեցել հայ գրերի գիւտը։ Մի քանի տարի առաջ 404 թւականն էր համարվում գիւտի տարին, հետևաբար, կարող է պատահէր, որ գիտութիւնը երբեմն կը հանէ մի այլ թւական ևս։ Սակայն այդ հանգամանքը բնաւ չէ կասեցնում մեծ տօնի վեհութիւնը և պատմական ահագին կարևորութիւնը, որովհետև մի հարիւր տարի յետ կամ առաջ առանձին նշանակութիւն չունի։

Ուրեմն, ընդունելով 412 թւականը, իբրև մինչև այժմ ընդունվածը մեծամասնութեան կողմից, հայ ազգը այսօր մի առանձին հրճուանքով և պարծանքով պէտք է ողջունէ իր քաղաքակրթութեան մի հզօր ազդակի՝ հայկական գրերի գիւտի հնգետասաներորդ հարիւրամեակը, որի յոբելեանական տօնախմբութեան հանդէսները բացվում են և նաւակատիքը կատարվում է այսօր, ս. Թարգմանչաց տօնի օրը, Էջմիածնում և Օշականի եկեղեցում, ուր գտնվում է մեծ գործչի շիրիմը։

Պատմական այս մեծ տօնը համազգային տօն է. այն հանգամանքը, որ Մեսրոպ-Մաշտոցը լուսաւորչական եկեղեցու վարդապետ է, ներկայ դէպքում չէ կարող դաւանական բնաւորութիւն տալ նրան, որովհետև նա ամենից առաջ քաղաքակրթական և համամարդկային կուլտուրայի հետ կապ ունեցող տօն է։

Պատմական այդ մեծ տօնի հետ կցված է այսօր և հայ քաղաքակրթութեան մի այլ հզօր ֆակտոր՝ հայ տպագրութեան հիմնադրութեան 400-ամեակի տօնախմբութիւնը։ Նորանոր հետազօտութիւնները ցոյց տուին, որ հայ տպագրութիւնը հիմնվել է տպագրութեան կամ Գուտտէնբերգի անմահ գիւտից հազիւ 60 տարի անց, եթէ ոչ աւելի վաղ։ Կը նշանակէ՝ այն ժամանակ, երբ նոյն իսկ հօլլանդացին, ամերիկացին, նորվէգիացին, ռուսը և եւրոպական ազգերից շատերը դեռ չէին ճանաչում Գուտտէնբերգի անմահ գիւտը, հայ ազգը այդ մեծ գիւտի գործադրութեան դրվելուց հազիւ 60 տարի անցած՝ ունէր իր տպած գիրքը, և այդ մի այնպիսի ժամանակ, երբ հայը քաղաքականապէս մի տկար, հալածեալ և թշուառ տարր էր հանդիսանում ու զրկված էր խաղաղ, անդորր կեանքի բարիքներից։

Հայ քաղաքակրթութեան երկու մեծ գործօնների միացեալ յոբելեանի տօնախմբութիւնը, որի սկիզբն է այսօր, կատարվելու է համազգայնօրէն և հանդիսաւորապէս եկող 1913 թ. հոկտ. 12-ին, մասնակցութեամբ ոչ միայն հայ, այլ և օտարազգի հայագէտների։ Եւ մենք մի ամբողջ տարի ունենք մեր տրամադրութեան տակ, որպէս զի անհրաժեշտ պատրաստութիւնները տեսնենք և կարողանանք արժանաւորապէս տօնել այդ մեծ յոբելեանը, որը պէտք է յաւերժացնել մի խոշոր ակտով։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այդ խոշոր ակտը համարել է համազգային դպրոցական ֆօնդի հիմնումը։ Անշուշտ, դպրոցական ֆօնդը կարևորագոյն մի ակտ է, որ վաղուց պէտք էր իրագործել, և եթէ նա իրագործվի, մի յաւերժական կոթող կը լինի ի յիշատակ ազգային-պատմական մեծ տօնի։

Սակայն դպրոցական ֆօնդի հետ միասին մենք կարևոր ենք գտնում, որ մեր մեկենասները, մեր հարուստները նուիրաբերութիւններ անեն մի քանի կարևոր պատմական գործեր և ձեռագիրներ հրատարակելու, ինչպէս և ապահովելու Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ»-ի հրատարակութիւնը, ի նկատի ունենալով որ այդ հանդէսը նուիրված է հայագիտական ուսումնասիրութիւններին։ Մենք կը ցանկայինք իրագործված տեսնել և Պարիզի համալսարանի հայագիտութեան ամբիոնի պրոֆեսոր Ֆրեդերիկ Մակլերի ցանկութիւնը՝ հրատարակելու Էջմիածնի նշանաւոր ձեռագիր Աւետարանը ֆոտոտիպով, ինչպէս հրատարակվեց Մոսկվայում 887 թւի ձեռագիր Աւետարանը, որովհետև այդպիսի մի հրատարակութիւն մեծագոյն լոյս պէտք է սփռէ հայկական գիտութեան վրա։

Թող հայ ժողովուրդը իր լումաներով ստեղծէ համազգային դպրոցական ֆօնդ ի յիշատակ ազգային մեծ տօնախմբութեան, իսկ մեր հարուստները, մեկենասները թող իրանց նուէրներով իրագործեն այն հրատարակութիւնները, որոնք գիտական աշխարհի առաջ հայկական քաղաքակրթութեան մի մի կոթողներ պէտք է հանդիսանան։

Հ. Առաքելեան

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ*)

11 նոյեմբերի

Վրանիա.—(Ճեպընթաց). Նովո-Բազարը վերցվեց։

—

Կ. Պոլիս.—Լրագիրները մասնաւոր տեղեկութիւններից հաղորդում են, որ թիւրքերը մտնելով բուլղարական երկիրը՝ վերցրել են Կուստէնդիլը և ձեռք են ձգել իբր թէ 6000 գերիների։

Մինիստրների խորհուրդը վճռեց բարձրացնել, ի նկատի ունենալով պատերազմական ժամանակը, մաքսային տուրքերը 11-ից 14%-ի։

Գերմանական դեսպանը յայտնեց Նորատունկեանին, որ Գերմանիան չէզոք է մնալու բալկանեան պատերազմում։

Հոկտ. 9-ին մեկնեցին Ադրիանուպոլիս արտակարգ գնացքով զինւորական թղթակիցները։

—

Վիէննա.—«Կոր. Բիւրօյին» հաղորդում են Պոդգորիցայից, որ Տարաբաշ լեռների մօտ պատերազմական գործողութիւնները շարունակվում են։ Զօրս կողմից շրջապատված թիւրքերի դրութիւնը աննախանձելի է. Այն լուրը, թէ իբր թիւրքերը 20,000 զինւոր են կենտրոնացրել Սկիւտարում, չէ հաստատվում։

—

Վիէննա.—Քաղաքական շրջաններում սկսվում է յեղաշրջում յօգուտ այն հոսանքի, թէ Աւստրո-Ունգարիան չը պէտք է զինված միջամտութիւն գործէ բալկանեան պատերազմում դաշնակից պետութիւնների յաղթութեան դէպքում։

—

Աթէնք.—Եկան Ռուսաստանից 300 յոյն-կամաւորներ։ Եկել են նաև զօրքեր Սամոսից և Կրետէից։

Վէնիզէլոսը ընդունեց Պետ. Հեռ. Գործ. թղթակցին և պատերազմի նկատմամբ յայտնեց լաւատես կարծիք։

Կառավարութիւնը չէ ընդունում օտարազգի կամաւորներին։ Շուտով գալու են գարիբալդիցիներ, որոնք միայն կ'ընդունվեն։

—

Օդեսսա.—Յունաստան մեկնեց սանիտարական մի խումբ։

—

Պրագա.—Չեխերը զանազան միջոցներ են ձեռք առնում բալկանեան սլաւոններին օգնելու համար։ Սօկօլները բացին հանգանակութիւն։ Լրագիրները ժողովել են խոշոր գումարներ։ Կազմակերպված է բժշկական մշտական օգնութիւն։ Պատերազմի դաշտն են ուղարկվում սանիտարական խմբեր։

—

Բերլին. — Բանկային շրջաններում հանգանակութիւն սկսվեց բալկանեան կռւող պետութիւններում սանիտարական ծառայութիւն կազմակերպելու համար։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Արտասահմանեան լրագիրները տալիս են այն պահանջների լիակատար բովանդակութիւնը, որոնք ձևակերպված են եղել յանձնված բուլղարական վերջին նօտայում։ Այդ պահանջները, որոնք պարզապէս անընդունելի են Թիւրքիայի համար, հետևեալներն են.

1) Տալ ազգային աւտօնօմիա այն բոլոր ազգերին, որոնք ապրում են բոլոր թիւրքական կայսրութեան մէջ։

2) Համեմատական ներկայացուցչութիւն բոլոր ազգերից՝ օսմանեան պարլամենտում։

3) Թոյլ տալ քրիստոնէաբնակ նահանգներում քրիստոնեաներին ստանձնել հասարակական և պետական ամեն տեսակ պաշտօններ։

4) Քրիստոնեաների բոլոր տիպի դպրոցների իրաւունքները ճանաչել հաւասար օսմանեան դպրոցների հետ։

5) Բ. Դուռը պէտք է հրաժարվի քրիստոնեաների թիւրքացման փորձերից՝ քրիստոնէաբնակ նահանգները թիւրք գաղթականներ լցնելով։

6) Քրիստոնեայ նորակոչների համար պէտք է կազմվեն առանձին զօրամասեր. մինչև այդ պահանջի իրականացումը՝ քրիստոնեաների զինւորագրութիւնը դադարեցնել։

7) Եւրոպական վիլայէթների ժանդարմերիայի վերակազմումը՝ շվէյցարական կամ բէլգիական հրահանգիչների փաստական ղեկավարութեամբ։

8) Քրիստոնէաբնակ վիլայէթներում նշանակել շվէյցարական կամ բէլգիական գեներալ-նահանգապետներ, որոնք պէտք է հաստատվեն մեծ պետութիւնների կողմից. նոյն վիլայէթներում պէտք ստեղծվեն բնակչութեան կողմից ընտրված խորհուրդներ։

9) Մեծ-վեզիրատին կից պէտք է հիմնըվեն բարձրագոյն խորհուրդներ, հաւասար թւով քրիստոնեաներից և մուսուլմաններից, այդ բարենորոգումների իրագործման վրա հսկելու համար. իսկ մեծ պետութիւնների և բալկանեան չորս պետութիւնների դեսպանները պէտք է հսկեն վերոյիշեալ խորհուրդի գործունէութեան վրա։

Ներկայացնելով այս պահանջները, բուլղարական կառավարութիւնը յոյս է յայտնում, որ Բ. Դուռը այդ բարենորոգումները կը մտցնի երկրում 6 ամսվայ ընթացքում և իբր նշան համաձայնութեան՝ հրաման կարձակէ զօրաժողովը դադարեցնելու, պահեստի զինւորներին արձակելու։

---

*) Հեռագրաթելի փչանալու պատճառով Պետ. Հեռ. Գործակալութեան հեռագիրները չը ստացվեցին ոչ հոկտ. 11-ի երեկոյեան, ոչ էլ երէկ առաւօտեան։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԵՐԻ ՆԱՑԻՈՆԱԼԻԶՄԸ *)

(Մի էջ Դաշնակցութեան կուսակցութեան աւանդական քաղաքականութիւնից)

V

Ով գէթ դիլլետանտի չափ ծանօթ է հասարակական կազմակերպութիւնների էվոլիւցիայի պատմութեանը, ով գոնէ հարևանցօրէն գիտէ եւրոպական պետութիւնների քաղաքական յեղաշրջումների պատճառական հիմքերը, նա առանց վարանման պիտի պնդէ, որ թիւրքական մետամորֆօզը (ինչպէս և չինականն ու պարսկականը) *) հասունացած արդիւնքը չէ կուլտուրական յառաջ ու ինտենսիվ զարգացման, քաղաքակրթութեան հանրական ծաւալումների համապատասխան բարձր

---

*) Տես «Մշակ» № 226.

*) Մենք պատրաստ ունենք մի ընդարձակ գրուածք, ուր մանրամասնօրէն լուսաբանվում ենք չինական, թիւրքական և պարսկական մետամորֆօզների ծագման պատճառները, որպէս առանձին տիպի յեղափ. երևոյթներ, ուստի այստեղ երկար կանգ չենք առնի այդ հարցի վրա։